

Türk Borçlar Kanunu m. 51 ve 52’de Hükme Bağlanan Tazminattan İndirim Sebepleri ve Uygulanması^(*)

Reasons for and Application of Reduction of Compensation as Stipulated in Articles 51 and 52 of the Turkish Code of Obligations

Ayşenur ŞAHİN CANER

Doktor Öğretim Üyesi

Bursa Uludağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Anabilim Dalı

Anahtar Kelimeler

*Tazminattan İndirim,
İndirim Sebepleri,
İndirimlerde Sıra,
İndirim Oranı,
İndirim Sebeplerinin
Uygulanması.*

Öz

Tazminat hukukunda kural, sorumlu kişinin tazminatın tamamından sorumlu tutulması olmakla birlikte, tazminattan indirim sebeplerinin varlığı halinde tazminattan indirim yapılabilir. Türk Borçlar Kanunu m. 51’de hükme bağlanan indirim sebeplerini, zarar verenin kusurunun hafifliği ve durumun gereğinden doğan indirim sebepleri; TBK m. 52’de hükme bağlanan indirim sebeplerini ise zarar görenin zararı doğuran fiile razı olması, zarar görenin müterafik kusuru, tazminat yükümlüsünün tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olması şeklinde sıralamak mümkündür.

Hakimin TBK m. 51/I gereğince hafif kusur nedeniyle tazminattan indirim yapmış olması, TBK m. 52/II gereğince tazminattan indirim yapmasına engel değildir. Tazminat miktarı hesaplanırken tazminat sorumluları tarafından yapılan ödemeler düşüldükten sonra, tazminattan indirim sebepleri uygulanmalıdır. Tazminattan indirim oranına ilişkin Yargıtayın yerleşik içtihatlarının aksine hakim indirim oranını somut uyuşmazlığa göre belirlemelidir. Birden çok indirim sebebinin varlığı halinde tazminat hesabı indirimlerin ayrı ayrı uygulanması suretiyle yapılmalıdır.

Keywords

*Reduction of
Compensation,
Reasons for Reduction,
Order of Reductions,
Rate of Reduction,
Application of Reasons
for Reduction.*

Abstract

In compensation law, the general rule is that the person responsible is held liable for the full amount of compensation; however, if there are grounds for a reduction, the compensation may be reduced. The reasons for reduction stipulated in Article 51 of the Turkish Code of Obligations can be listed as the minor fault of the person causing the damage and reduction reasons arising from the circumstances. The reasons for reduction stipulated in Article 52 include the injured party’s consent to the act causing the damage, the contributory negligence of the injured party, and the compensation obligor’s risk of falling into poverty after paying the compensation.

The fact that the judge has made a reduction in compensation due to minor fault in accordance with Article 51/I of the Turkish Code of Obligations does not prevent a further reduction under Article 52/II. When calculating the amount of compensation, after deducting the payments made by the compensation obligors, the reasons for reduction should be applied. Contrary to the established case law of the Court of Cassation on the reduction rate, the judge should determine the reduction rate based on the specific dispute. If there are multiple reasons for reduction, the compensation calculation should be made by applying the reductions separately.

^(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 09.10.2024, Kabul Tarihi: 20.01.2025.

GİRİŞ

Sorumluluk hukukunun ilk amacı bir kimsenin malvarlığında iradesi dışında meydana gelen eksilmeyi ifade eden zararı aynen veya nakden gidererek zarar verici olay neticesinde zarar görenin malvarlığında meydana gelen eksilme yerine, nitelik veya nicelik bakımından eş bir değeri koymaktır.

Çalışmada öncelikle tazminat kavramı, türleri ve tazminatın indirilmesi izah edildikten sonra sırasıyla Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 51’de hükme bağlanan indirim sebepleri olan zarar verenin kusurunun hafifliği ve durumun gereğinden doğan indirim sebepleri; beklenmeyen hal, zarar görenin bedensel yatkınlığı, uzak illiyet bağı, zarar görenin gelirin çok yüksek olması ve hatır için yardımda bulunma incelenecektir. Çalışmanın devamında TBK m. 52’de hükme bağlanan indirim sebepleri olan zarar görenin rızası ve müterafik kusuru izah edildikten sonra, tazminat yükümlüsünün tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olması açıklanacaktır.

Çalışmada TBK m. 51 ve 52’de hükme bağlanan indirim sebeplerinin uygulanmasına ilişkin tazminattan indirim sebeplerinin sırası, tazminat sorumluları tarafından yapılan ödemenin hesaplanması ve indirim oranlarının tespiti ile birden çok indirim sebebinin varlığı halinde hesaplanan tazminata indirimlerin uygulanmasına ilişkin sorunlar tespit edilecek ve çalışma bu sorunlara sunduğumuz çözüm önerileri ile tamamlanacaktır.

I. GENEL OLARAK TAZMİNAT KAVRAMI VE TÜRLERİ

Tazminat, zarar görenin zararının karşılanması veya giderilmesi için zarar görene verilmesi gereken şey veya miktarı ifade eder. Zarar görenin zararı aynen veya nakden tazmin edilebilir. Zararın aynen tazmininde ihlal edilen hak veya hukuki değere denk bir durum aynen, fiilen yeniden kurulur veya böyle bir hak veya hukuki değer düzeltilmek ya da benzer bir değer verilmek suretiyle zarar görenin malvarlığı eski haline getirilmektedir. Zararın nakden tazmininde ise ihlal edilen hak veya değer yerine zarar görene para ödenerek zarar gören, zarar verici olaydan önceki ekonomik durumuna getirilmektedir. Tazminatın aynen mi yoksa nakden mi tazmin edileceği hususunda TBK m. 51/I ile hakime takdir yetkisi verilmiştir¹. Tazminattan indirim sebepleri ancak tazminatın nakden belirlendiği hallerde uygulanabilir².

Türk Borçlar Kanunu m. 51’de hakimin tazminatın ödenme biçimini belirlerken, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alacağı hükme bağlanmıştır. Bu hüküm gereğince hakim, tazminatın ödenme biçimini peşin(sermaye) veya irat şeklinde belirleme hususunda da takdir yetkisine sahiptir³.

Hakim, tazminata karar verirken öncelikle zararın miktarını tespit eder⁴. Zarar gören haksız fiil neticesinde bazı menfaatler elde etmişse, elde edilen bu menfaatlerin nakdi tutarının zarardan düşülmesi şarttır. Aksi takdirde davacı haksız fiil sebebiyle zenginleşmiş olur. Bu mahsuba denkleştirme adı verilir. TBK’da zarar verici olayın doğurduğu yararlar zararın denkleştirilmesini gerekli kılan bir kural yer almamakla birlikte denkleştirme ilkesi fark teorisine dayandırılır. Buna göre malvarlığının zarar verici eylemden sonraki hali ile bu eylem gerçekleşmeseydi ulaşacak olduğu durum karşılaştırılırken eylemin malvarlığı üzerindeki olumsuz ve olumlu etkilerinin birlikte göz önünde bulundurulması şarttır⁵.

Denkleştirme zararın belirlenmesine ilişkin bir işlem olduğundan, çalışmamızın esasını oluşturan tazminattan indirim sebeplerinden önce denkleştirme yapılmalı ve belirlenen zararın giderimi için denkleştirme yapıldıktan sonra tazminattan indirim sebepleri uygulanmalıdır⁶. Denkleştirme işleminin

¹ TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 581; EREN, Fikret: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 27. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 887.

² ANTALYA, Osman Gökhan: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt V/1, 2, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 593.

³ SCHWENZER, Ingeborg: *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil*, 4. Baskı, Stämpfli, Bern, 2006, s. 91; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 582; ANTALYA, s. 594.

⁴ TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 583.

⁵ TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 586-587. Denkleştirme kurumunun hukuki dayanağına ilişkin bkz. AKÜNAL, Teoman: *Haksız Fiilden Doğan Zararlara Denkleştirme Sorunu*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1977, s. 19-20.

⁶ TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 590; ANTALYA, s. 271.

zararın hesaplaması safhası yerine tazminatın belirlenmesine ilişkin safhada ele alınması, ödenmesi gereken tazminat miktarını zarar gören aleyhine azaltır⁷.

II. TAZMİNATTAN İNDİRİM SEBEPLERİ

A. Genel Olarak

Haksız fiil neticesinde ortaya çıkan zararın tazmini hususunda iki temel prensip oldukça önem arz eder. Bu prensiplerden ilki zarar miktarının tazminatın üst sınırını oluşturması⁸, ikincisi ise zarar verenin kural olarak tazminatın tamamından sorumlu tutulmasıdır⁹. Kural zarar verenin tazminatın tamamından sorumlu olması olmakta birlikte, tazminattan indirim sebeplerinin varlığı halinde tazminattan indirim yapılabilir. Doktrinde indirim sebepleri hesaplanan tazminattan indirim yapılmasını haklı kılan durum ve koşullar olarak tarif edilmiştir¹⁰.

İndirim sebeplerine ilişkin TBK m. 51 ve 52 hükümleri çok geniş bir uygulama alanına sahip olduğundan, bu hükümlerdeki genel kurallar, kusura dayanan sorumluluk ile sebep sorumlulukları dışında aksine özel bir hüküm bulunmadıkça özel kanunlarda düzenlenen bütün sorumluluk halleri bakımından da uygulama alanı bulur. Benzer şekilde TBK m. 114/II gereğince haksız fiil sorumluluğuna ilişkin hükümler, kıyas yoluyla sözleşmeye aykırılık hallerinde de uygulanacağından, TBK m. 51 ve 52’de hükme bağlanan indirim sebepleri sözleşmeye aykırılıktan doğan zararların tazmini bakımından da dikkate alınır¹¹.

Çalışmada Kanun’un sistematığıne uygun şekilde TBK m. 51 ve 52’de hükme bağlanan tazminattan indirim sebepleri açıklandıktan sonra, indirim sebeplerinin uygulanmasına ilişkin tespit ettiğimiz sorunlar üzerinde durulacak ve çalışma bu sorunların çözümüne ilişkin önerilerimizle tamamlanacaktır.

B. TBK m. 51’de Hükme Bağlanan İndirim Sebepleri

1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m. 51/1’de “*Hakim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler*” şeklindeki düzenleme ile tazminatı hakimin belirleyeceği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm gereğince hakim, tazminat miktarını belirlerken zarar verenin kusurunun ağırlığı ile durumun gereğini, diğer bir ifadeyle olayın özelliklerini dikkate

⁷ AKÜNAL, s. 141.

⁸ BREHM, Roland: *Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Art. 41-61 OR Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, BK-Berner Kommentar*, 5. Baskı, Stämpfli, Bern, 2021, Art. 43, N. 25; MULLER, Christoph: “Art. 43”, ATAMER, Yeşim / FURRER Andreas (Hrsg.): *Obligationenrecht-Allgemeine Bestimmungen Art. 1-183, CHK- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*, 4. Baskı, Schulthess, Zürich, 2023, N. 3; TİFTİK, Mustafa: *Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 1994 (Tazminat), s. 83; NOMER, Haluk Nami: *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 63; GÜL, İbrahim: “Türk Özel Hukuku’nda Tazminatın Caydırma İşlevinin Yetersizliği”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2017, Cilt 33, Sayı 3, s. 108; EKMEKÇİ, Ömer / BAYSAL, Başak / YAYVAK NAMLI, İrem: *Uygulamalı Tazminat Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 93; AYDIN ÖZDEMİR, Elif: *Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 97; UZUNPINAR TÜFEK, Aybüke: “Maddi Tazminatın Belirlenmesi Kapsamında Durumun Gereği”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2021, Cilt 95, Sayı 5, s. 31.

⁹ OFTINGER, Karl / STARK, Emil W.: *Schweizerisches Haftpflichtrecht, Erster Band: Allgemeiner Teil*, 5. Baskı, Schulthess, Zürich, 1995, s. 405; BREHM, Art. 43, N. 47; FISCHER, Willi / BOHME, Anna: *Haftpflichtkommentar Kommentar zu den schweizerischen Haftpflichtbestimmungen*, Dike Verlag AG, Zürich, 2016, Art. 43, N. 12; TİFTİK, Tazminat, s. 84; EKMEKÇİ / BAYSAL / YAYVAK NAMLI, s. 94. Yargıtay, HGK, T. 15.04.2015, E. 2013/1706, K. 2015/1205 kararında zararın tamamen giderilmesini amaçlayan tam tazmin ilkesinin katı uygulanmasının haksız ve adil olmayan sonuçlara yol açabileceğinden bazı hallerde somut olayda gerçekleşen özel sebepler nedeniyle tazminatta bazı indirimlerin yapılmasının hakkaniyete daha uygun düşeceğini kabul etmiştir (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

¹⁰ TİFTİK, *Tazminat*, s. 84; ERCEVAHİR, Mine: “Bedensel Zarar Hallerinde Ödenecek Tazminatın Belirlenmesinde Özel Bir İndirim Sebebi: Zarar Veren Mali Durumunun Kötüleşmesi ve Hakkaniyet İndirimi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 13, Sayı 1, s. 210.

¹¹ TİFTİK, *Tazminat*, s. 87.

alır¹². Bu nedenle zarar verenin kusurunun ağır olmaması zarar veren aleyhine hükmedilecek tazminatın tam tazminattan daha düşük miktarda olmasını haklı kılabileceği gibi, durumun gereği de tazminattan bir miktar indirim yapılmasını haklı kılabilir. Bu sebepler hesaplanan tazminattan bir miktar indirim yapılmasına neden oldukları için doktrinde “*tazminattan indirim sebepleri*” olarak adlandırılmaktadır¹³. Ancak önemle ifade olunmalıdır ki hakim, somut olayda bu sebeplerin varlığı halinde mutlaka tazminattan indirim yapmak zorunda değildir. Somut olayın özellikleri bazı hallerde bir indirim yapılmasını gerektirebilir¹⁴.

Türk Borçlar Kanunu m. 51/I’de hükme bağlanan tazminattan indirim sebeplerini; zarar verenin kusurunun hafifliği ve durumun gereğinden kaynaklanan indirim sebepleri şeklinde ikiye ayırarak incelemek mümkündür.

2. Zarar Veren Kusurunun Hafifliği

Sorumluluk hukukunun temel kavramlarından olan kusur, hukuk düzeninin kınadığı veya hoş görmediği davranış biçimidir. Kusur sorumluluğunun kurucu unsuru olan kusur, tazminat miktarının belirlenmesinde önemli bir role sahiptir¹⁵.

Türk Borçlar Kanunu m. 51/I gereğince tazminatın belirlenmesi hususunda hakimin göz önünde bulunduracağı hususlardan ilki, zarar verenin kusurunun ağırlığıdır. Doktrininde de zarar verenin kusurunun, sorumluluğunun değerlendirilmesinde en önemli faktör olduğu vurgulanmıştır¹⁶. Haksız fiil hukukunda kural olarak zarar veren, kusurunun derecesi önem arz etmeksizin meydana gelen zararı tazmin etmek zorunda olsa da hakim, tazminat sorumlusunun kusurunun hafif olması halinde adalet ve hakkaniyet gereği tazminattan belirli oranda indirim yapabilir¹⁷. Ancak önemle ifade olunmalıdır ki, kusursuz sorumlulukta kusur, sorumluluğun kurucu unsuru olmadığından, zarar veren veya yardımcısının kusuru hafif de olsa, hatta hiçbir kusurları bulunmasa da tazminattan indirim yapılamaz¹⁸.

Türk Borçlar Kanunu m. 51/I’de hakimin tazminatı “*özellikle kusurun ağırlığını*” göz önüne alarak belirleyeceği hükme bağlanmakla birlikte, hükümde yer alan “*kusurun ağırlığı*” ifadesinin ne anlama geldiği açıklanmamıştır. Doktrinde “*ağır kusur*” ifadesinin kast ve ağır ihmale, “*hafif kusur*” ifadesinin ise hafif ihmale karşılık geldiği kabul edilir¹⁹.

Kusurun objektif ve subjektif olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Kusurun objektif yönü, zarar verenin davranışının aynı şartlar altında bulunan örnek kişilerden beklenen ortalama davranış biçiminden sapmasıdır. Kusurun subjektif yönü ise zarar verenin sorumluluk ehliyetine ilişkin olup, kusur sorumluluğunda zararlı sonucu doğuran davranışın zarar verene yükletilmesini ifade eder. Kusur sorumluluğunda bir kimsenin sorumlu olabilmesi için onun fiillerinin hukuk düzeninin herkese uymak üzere koymuş olduğu ortalama tipin fiillerinden sapmış olması ve zarar verenin ayırt etme gücüne sahip olması şarttır. Kusursuz sorumlulukta ise kusur, sorumluluğun kurucu şartı olmadığından, zarar veren ayırt etme gücüne sahip olsa da olmasa da kanunun öngördüğü şartların gerçekleşmesiyle zarar-

¹² BREHM, Art. 43, N. 24; BECKER, Hermann: *Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht BK-Berner Kommentar Band/Nr. VI/1*, 2. Baskı, Stämpfli, Bern, 1945, Art. 43, N. 8; OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut: *Borçlar Hukuku Genel Hükmümler, Cilt II*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 122-123; KILIÇOĞLU, Ahmet M.: *Borçlar Hukuku Genel Hükmümler*, 24. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020, s. 530.

¹³ BREHM, Art. 43, N. 24; OĞUZMAN / ÖZ, s. 122-123.

¹⁴ BECKER, Art. 43, N. 8; BREHM, Art. 43, N. 76; OĞUZMAN / ÖZ, s. 122-123. Yargıtay, 4. HD. T. 20.01.2022, E. 2021/8543, K. 2022/795 kararında hâkimin Borçlar Kanunu m. 43 ve 44 uyarınca tazminattan mutlaka indirme yapmak zorunda olmasa da bunun gerekçesini kararında tartışması ve nedenlerini göstermesi gerektiğine karar vermiştir (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

¹⁵ EREN, s. 655.

¹⁶ SCHWENZER, s. 98; MULLER, *CHK*, Art. 43, N. 8.

¹⁷ OFTINGER / STARK, s. 383; BREHM, Art. 43, N. 50; FISHER / BOHME, Art. 43, N. 16; TİFTİK, *Tazminat*, s. 87; EREN, s. 875; OĞUZMAN / ÖZ, s. 124; ANTALYA, s. 562; AYDIN ÖZDEMİR, s. 100-101.

¹⁸ EREN, s. 876.

¹⁹ ANTALYA, s. 85; OĞUZMAN / ÖZ, s. 124.

dan sorumluluk doğar²⁰. Türk Borçlar Kanunu m. 51 hükmünde yer alan indirim kuralından özellikle ayırt etme gücüne sahip çocuklar faydalanır. Şöyle ki; ayırt etme gücüne sahip çocukların davranışları objektif bakımdan ağır kabul edilse de bu çocukların kusurlarının ağır olarak nitelendirilmesinin çoğu zaman doğru olmayacağı, ayırt etme gücüne sahip çocukların hafif kusurlu olduğu kabul edilerek tazminattan bir miktar indirim yapılması gerektiği doktrinde isabetli şekilde ifade edilmiştir²¹.

3. Durumun Gereğinden Doğan İndirim Sebepleri

a. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m. 51/1 gereğince hakim, tazminatın kapsamını durumun gereğini göz önüne alarak belirler. Doktrinde hakimin tazminat hesabında göz önünde bulunduracağı durumun gereğinden doğan indirim sebeplerini, zararın meydana gelmesi veya artmasına sebebiyet veren beklenmedik haller, zarar görenin olağanüstü gelire sahip olması, zarar verici olay nedeniyle zarar verenin zarar görmesi veya zarar verenin zarar gören yararına bir davranışta bulunduğu sırada zararın meydana gelmesi şeklinde sıralamak mümkündür²².

b. Beklenmeyen (Umulmayan) Hal

Haksız fiil sorumluluğunda tazminattan indirim sebebi olarak beklenmeyen hal, sorumlu kişiye isnat olunamayan ve genel davranış kurallarından doğan bir ödevin ihlaline kaçınılmaz şekilde sebebiyet veren olaydır. Zararın doğmasında veya artmasında beklenmeyen hal etkili olmuşsa TBK m. 51/I gereğince hakim, bu hususu dikkate alarak hakkaniyet gereği tazminattan indirim yapabilir²³. Örneğin, A, B'yi hafif şekilde yaralamış ve daha sonra B enfeksiyon kaparak ölmüşse enfeksiyon beklenmeyen bir olaydır. Kural olarak meydana gelen zararın tamamından A'nın sorumlu tutulması gerekirken hakim somut olayın özelliklerini göz önünde bulundurarak hakkaniyet gerektiriyorsa beklenmeyen hal nedeniyle tazminattan indirim yapabilir²⁴.

Beklenmeyen halin tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilebilmesi için bu olayın mücbir sebep niteliğinde olmaması da şarttır. Beklenmeyen halin mücbir sebepten hukuki sonucu itibarıyla farkı, beklenmeyen halde illiyet bağının kesilmemesine karşın, mücbir sebepte illiyet bağının kesilmesidir. Bu nedenle beklenmeyen hal, şayet illiyet bağı kesecek yoğunlukta olursa sorumluluk ortadan kalkar²⁵.

Beklenmeyen halin kusur sorumluluğunda hükmedilecek tazminata etkisi, zarar verenin kusurunun derecesiyle orantılıdır²⁶. Hükmedilecek tazminattaki indirim oranı, beklenmeyen halin zarara sebep olduğu oranda ve uygun illiyet bağı çerçevesinde belirlenir²⁷.

c. Zarar Görenin Bedensel Yatkinlığı

Doktrinde bedensel yatkinlık, insan bedeninin doğuştan veya sonradan çıkan bir hastalık, eksiklik, gizli veya açık bir hastalık nedeniyle zarar görmeye olağanüstü şekilde elverişli olması veya zarar

²⁰ EREN, s. 656-657; ANTALYA, s. 72.

²¹ BREHM, Art. 43, N. 77; FISHER / BOHME, Art. 43, N. 17; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 591; TİFTİK, *Tazminat*, s. 91; NOMER, s. 75. Konuya ilişkin bir kararda İsviçre Federal Mahkemesi, 15 yaşındaki bir çocuğun yetişkini yaraladığı bir olayda çocuğun hafif kusurlu olduğunu kabul etmiş ve tazminattan %50 indirim yapmıştır (BGE 82 II 25/33). BGE 90 II 9/14 kararında ise İsviçre Federal Mahkemesi, 12 yaşındaki bir çocuğun vermiş olduğu zararda hafif kusur nedeniyle hesaplanan tazminattan %85 oranında indirim yapılmasına karar vermiştir.

²² BREHM, Art. 43, N. 43; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 600; EREN, s. 882-883.

²³ TİFTİK, *Tazminat*, s. 149; EREN, s. 883; OĞUZMAN / ÖZ, s. 133; ANTALYA, s. 582; AYDIN ÖZDEMİR, s. 111-112.

²⁴ EREN, s. 883-884.

²⁵ ANTALYA, s. 582; EREN, s. 883; AYDIN ÖZDEMİR, s. 112. Mücbir sebep ile beklenmeyen olay arasındaki farklara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. TİFTİK, *Tazminat*, s. 150 vd.

²⁶ TİFTİK, *Tazminat*, s. 150-151; ANTALYA, s. 582-583.

²⁷ TİFTİK, *Tazminat*, s. 150-151. Benzer yönde tanım için bkz. EKMEKÇİ / BAYSAL / YAYVAK NAMLİ, s. 99; AYDIN ÖZDEMİR, s. 115; UZUNPINAR TÜFEK, s. 41-42.

verici fiil ya da olaylara normalin üzerinde ağır tepki gösterme eğilimi şeklinde tarif edilmiştir²⁸. Zarar görenin bedensel yatkınlığı sebebiyle hesaplanan tazminat miktarında indirim yapılması da hakkaniyet düşüncesine dayanır²⁹. Örneğin, kafatasında doğuştan bir çatlak bulunan kişiye öldürücü olmayan bir darbe vuran zarar verenin fiili ölümle sonuçlanmışsa destekten yoksun kalma tazminat hesabında hakim, ölenin bu durumunu göz önünde bulundurarak tazminattan indirim yapabilir³⁰.

Türk Borçlar Kanunu m. 51/I gereğince zarar görenin bedensel yatkınlığı zararın meydana gelmesinde veya artmasında etkili olmuşsa hakim, durumun gereği tazminattan bir miktar indirim yapabilir. Bedensel yatkınlığın tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilebilmesi için bedensel yatkınlık ile meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağının da bulunması şarttır³¹.

d. Uzak İlliyet Bağı

Kural olarak hakim, her somut olayda zarar verici fiil veya olay ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunup bulunmadığını incelemek zorundadır. Zarar verici fiil veya olay ile zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmakla birlikte, yoğunluk bakımından sebep sonuç ilişkisinin çok zayıf olduğu durumlarda hakim bu durumu hakkaniyet gereği tazminattan indirim sebebi olarak kabul edebilecektir³².

e. Zarar Görenin Gelirinin Çok Yüksek Olması

Zarar görenin gelirinin çok yüksek olması TBK’da indirim sebebi olarak düzenlenmemekle birlikte, TBK m. 51 gereğince hakim “*durumun gereği*” kapsamında zarar görenin gelirinin çok yüksek olmasını hakkaniyet gereği indirim sebebi olarak kabul edebilir³³. Ancak önemle ifade edilmelidir ki zarar veren kasten veya ağır ihmalle zarara sebebiyet vermişse zarar görenin gelirinin çok yüksek olması sebebiyle tazminattan indirim yapılamaz. Benzer şekilde zarar verenin de ekonomik durumu, gelir ve varlığı yüksek ise bu ihtimalde de tazminattan indirim yapılamaz³⁴.

Zarar görenin gelirinin çok yüksek olmasının bir indirim sebebi olarak kabul edilmesi, meydana gelen zararın ekonomik etkilerinin çok yüksek gelirli bir kişi için daha az yük teşkil edeceği esasına dayanır³⁵. Doktrinde zarar görenin gelirinin çok yüksek olmasını tazminattan indirim sebebi olarak kabul eden hakimin, çok dikkatli ve çekingen davranması gerektiği isabetli şekilde ifade edilmiştir³⁶.

f. Hatır İçin Yardımda Bulunma

Hatır için yardımda bulunma TBK m. 51/I gereğince “*durumun gereği*” kapsamında tazminattan indirim yapılmasını gerektiren hallerden biri olarak kabul edilir. Yardımın hatır için yapılması ile kasdedilen fiilin bir karşılık, örneğin bir ücret alınmaksızın, yapılmış olmasıdır³⁷.

²⁸ OFTINGER / STARK, s. 401; BREHM, Art. 44, N. 56; ANTALYA, s. 578; AYDIN ÖZDEMİR, s. 115.

²⁹ OFTINGER / STARK, s. 401; BREHM, Art. 44, N. 54; FISHER / BOHME, Art. 44, N. 20; MULLER, *CHK*, Art. 44, N. 6; EREN, s. 885; OĞUZMAN / ÖZ, s. 134.

³⁰ EREN, s. 885.

³¹ OFTINGER / STARK, s. 401; BREHM, Art. 44, N. 56; ANTALYA, s. 578. Yargıtay, 21. HD. T. 15.05.2018, E. 2016/19282, K. 2018/4839 kararında iş kazası sonucu vefat eden kişinin yakınlarının maddi ve manevi tazminat taleplerine ilişkin davada ölüm olayının tamamen bünyesel faktörden kaynaklanıp kaynaklanmadığı, tamamen bünyesel faktörden kaynaklanmıyorsa ne oranda etkili olduğu noktasında kardiyojloji, nöroloji ve iş güvenliği alanlarında uzmanlarından oluşan heyetten daha önce alınan bilirkişisini kusur raporları arasındaki çelişkiyi giderecek şekilde yeniden rapor alınarak ve tüm delilleri bir arada değerlendirerek oluşacak sonuca göre karar verilmesini usul ve yasaya aykırı bulmuştur. (www.hukukturk.com, ET: 15.04.2024).

³² OFTINGER / STARK, s. 404; BREHM, Art. 43, N. 53; FISHER / BOHME, Art. 43, N. 22; EREN, s. 885; TİFTİK, *Tazminat*, s. 163; ANTALYA, s. 585. İsviçre Federal Mahkemesi de BGE 36 II 24 kararında davalının ihmali ile zararlı sonuç arasında nispeten uzak illiyet bağlantısı nedeniyle tazminattan indirim yapmıştır.

³³ OFTINGER / STARK, s. 409; BREHM, Art. 43, N. 63; FISHER / BOHME, Art. 43, N. 22; MULLER, *CHK*, Art. 43, N. 7; SCHWENZER, s. 104; EREN, s. 886; TİFTİK, *Tazminat*, s. 146; ANTALYA, s. 580.

³⁴ EREN, s. 886.

³⁵ TİFTİK, *Tazminat*, s. 146.

³⁶ EREN, s. 886.

³⁷ TİFTİK, *Tazminat*, s. 146-147; ANTALYA, s. 581.

Zarar, zarar verenin zarar gören yararına yaptığı bir fiil veya bir iş sonunda meydana gelmişse hakim, bu durumu göz önünde bulundurarak, hakkaniyet gereği tazminattan indirim yapabilir³⁸. Hatır için yardımda bulunmanın tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilebilmesi için yardım fiilinin zarar gören yararına karşılıksız yapılması ve zararın hatır için yardımda bulunma sırasında meydana gelmesi şarttır³⁹.

C. TBK m. 52’de Hükme Bağlanan İndirim Sebepleri

1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m. 52 “İndirilmesi” başlığı altında “Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hakim, tazminatı indirebilir veya tamamen kaldırabilir. Zarara hafif kusuruyla sebep olan tazminat yükümlüsü, tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olur ve hakkaniyet de gerekirse hakim tazminattan indirebilir” şeklinde hükme bağlanmıştır.

Türk Borçlar Kanunu m. 52’de hükme bağlanan tazminattan indirim sebeplerini, zarar görenin zararı doğuran fiile razı olması, zarar görenin ortak (müterafik) kusuru ve tazminat yükümlüsünün tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olması şeklinde sıralamak mümkündür.

2. Zarar Görenin Zararı Doğuran Fiile Razı Olması

Türk Borçlar Kanunu m. 52/I gereğince zarar gören zararı doğuran fiile razı olmuşsa hakim, tazminatı indirebileceği gibi tamamen de kaldırabilir. Zarar görenin önceden zarara razı olması fiili hukuka uygun hale getireceğinden, diğer bir ifadeyle fiilin hukuka aykırılığını engelleyeceğinden sorumluluk söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle TBK m. 52 kapsamında tazminattan indirim sebebi olan zarar görenin rızası, ancak hukuka uygunluk sebebi sayılmayan veya verilen rızanın sınırını aşan zararlar bakımından uygulama alanı bulacaktır⁴⁰.

Zarar görenin rızasının tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilebilmesi için zarar görenin rızasının geçerli olması diğer bir ifadeyle zarar görenin fiil ehliyetinin olması, irade sakatlığının bulunmaması, rızanın hukuka ve ahlaka aykırı olmaması⁴¹, rızanın zarar görenin üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği hayatı, beden bütünlüğü, şeref ve haysiyeti gibi unsurlara ilişkin olmaması⁴² ve zararın rıza beyanının uygun sonucu olması şarttır⁴³. Bu nedenle zararın rızanın sonucu olmadığı hallerde, rıza zararı doğuran fiilin işlenmesine yol açacak nitelikte olsa bile tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilmemelidir⁴⁴.

³⁸ OFTINGER / STARK, s. 410; BREHM, Art. 43, N. 55; FISCHER / BOHME, Art. 43, N. 22; MULLER, *CHK*, Art. 43, N. 6; EREN, s. 886; OĞUZMAN / ÖZ, s. 134; TİFTİK, *Tazminat*, s. 146; ANTALYA, s. 581; AYDIN ÖZDEMİR, s. 119. Hatır taşınması veya hatır için bir motorlu aracın verilmesi bir indirim sebebi olarak Karayolları Trafik Kanunu m. 87/I’de hükme bağlanmıştır. İsviçre Karayolu Trafik Kanunu 59/III’te yer alan hatır taşınması 1975 tarihli revizyon ile kaldırılmıştır, OFTINGER / STARK, s. 411. Konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararında Yargıtay “... Davacının uğradığı sürekli işgücü kaybı zararında öncelikle davalının davadan önce ödediği bedelin güncellenmiş değerinin indirilmesi, davalıya ait indirim sebebi olan hatır taşınması nedeniyle yapılacak indirim ise daha sonra uygulanması ve bu suretle sonuç tazminatının belirlenmesi gerektiği açıktır. Oysa mahkeme tarafından, hatır taşınması nedeniyle yapılacak indirimin, sigorta ödemesi indiriminden önce yapılması ve ondan sonra sigortacının ödediği bedelin düşülmesi biçiminde hesaplama yapıldığı anlaşılmaktadır. ... Zarar ve tazminatın belirlenmesindeki sıraya aykırı olarak, eksik incelemeyle ve yanılığlı değerlendirmeyle yazılı olduğu biçimde hüküm tesisi doğru görülmemiştir...” şeklinde karar vermiştir, Yargıtay, 17. HD, T. 26.10.2020, E. 2019/1508, K. 2020/6124. Benzer yönde karar için bkz. Yargıtay, 17. HD, T. 01.06.2020, E. 2018/5929, K. 2020/2986, (www.hukukturk.com, ET: 15.04.2024).

³⁹ TİFTİK, *Tazminat*, s. 146-147; ANTALYA, s. 581.

⁴⁰ BECKER, Art. 44, N. 1; BREHM, Art. 44, N. 6; MULLER, *CHK*, Art. 44, N. 1; SCHWENZER, s. 100; FISCHER / BOHME, Art. 44, N. 5; EREN, s. 876; KILIÇOĞLU, s. 532; ANTALYA, s. 565; OĞUZMAN / ÖZ, s. 126-127; TİFTİK, s. 99; EKMEKÇİ / BAYSAL / YAYVAK NAMLI, s. 102; AYDIN ÖZDEMİR, s. 102.

⁴¹ TİFTİK, Mustafa: “Medeni Kanunumuzun 3444 Sayılı Kanunla Değişik M. 24 F. II Hükümü Karşısında, Haksız Fiillerden Doğan Tazminatta Bir İndirim Sebebi Olarak Zarar Görenin Rızası”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1993, Cilt 6, Sayı 6 (Zarar Görenin Rızası), s. 387; AYDIN ÖZDEMİR, s. 102.

⁴² EREN, s. 876; TİFTİK, *Zarar Görenin Rızası*, s. 387; KILIÇOĞLU, s. 532; ANTALYA, s. 565; DOĞANAY, İsmail: “Haksız Fiilden Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davalarında Hakim Müterafik Kusurla İlgili Takdir Hakkını, Medeni Kanunun 4. Maddesi Hükümüne Göre Mi, Yoksa, Borçlar Kanununun 44. Maddesi Hükümüne Göre Mi Kullanacak?”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 1984, Cilt 12, Sayı 4, s. 117; EKMEKÇİ / BAYSAL / YAYVAK NAMLI, s. 13; AYDIN ÖZDEMİR, s. 103.

⁴³ BECKER, Art. 44, N. 8; EREN, s. 876; OĞUZMAN / ÖZ, s. 127.

⁴⁴ OĞUZMAN / ÖZ, s. 127.

Zarar gören rızasını sorumluluğu doğuran olaydan önce ya da en geç olayla birlikte vermelidir⁴⁵. Zarar gören rızasını açık ya da zımni irade beyanıyla açıklayabilir⁴⁶. Örneğin, İsviçre Federal Mahkemesi bir kararında sarhoş sürücünün arabasına bilerek binen kişinin rızasının zımni rıza olduğunu kabul etmiştir⁴⁷.

Zarar görenin vermiş olduğu hukuka aykırı rıza ortak kusur hali olarak kabul edilir ve tazminat hesabında indirim sebebi olarak dikkate alınır⁴⁸.

3. Zarar Görenin Müterafik Kusuru

Haksız fiil sorumluluğunda tazminattan indirim sebebi olarak zarar görenin kusuru TBK m. 52/I'de “Zarar gören, ... zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş” şeklinde hükme bağlanmıştır. Doktrinde zarar görenin kusuru yerine müterafik kusur veya ortak kusur ifadeleri de kullanılmaktadır⁴⁹. Ortak kusur, zarar verenlerin haksız fiilin gerçekleşmesinden önce veya en geç fiilin işlenmesi esnasında birbiriyle anlaşmaları, en azından birbirinin zarar verici davranışından haberdar olmaları veya haberdar olmalarının beklenebilir olması anlamına geldiğinden⁵⁰, kanaatimizce zarar görenin kusuru yerine ortak kusur ifadesinin kullanılması isabetli değildir. Bu nedenle çalışmada müterafik kusur ifadesi tercih edilmiştir.

Müterafik kusur, zarar görenin makul bir insandan beklenmeyen bir davranışıyla zararın doğmasına veya artmasına etkili olmasıdır⁵¹. Bu nedenle kendi yararları bakımından tedbirsiz davranan kişinin, ortaya çıkan zararın bir kısmına dahi katlanmasının adalete ve hakkaniyete uygun olduğu kabul edilmektedir⁵².

Zarar görenin kusurunun tespitinde dürüst, makul ve orta zekalı bir kişinin kendi yararı gereği zararın meydana gelmemesi veya azalması için kaçınacağı veya kaçınması gereken davranış modeli esas alınır⁵³. Bu nedenle zarar görenin içinde bulunduğu subjektif durum ve koşullar müterafik kusurun tespitinde dikkate alınmalıdır⁵⁴.

Müterafik kusurun tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilebilmesi için müterafik kusur ile zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır⁵⁵. Bir olay nedeniyle zarar görene müterafik kusur izafe

⁴⁵ ANTALYA, s. 566.

⁴⁶ BECKER, Art. 44, N. 1; EREN, s. 877; OĞUZMAN / ÖZ, s. 127.

⁴⁷ BGE 40 E 280.

⁴⁸ EREN, s. 876; ANTALYA, s. 565; DOĞANAY, s. 117.

⁴⁹ Doktrinde EREN, zarar görenin kusurunu ortak kusur olarak nitelendirmiş ve ortak kusur ifadesinin kusur sorumluluğunda kullanılabilirliğini; buna karşılık kusursuz sorumlulukta “zarar görenin kusuru” ifadesinin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. EREN, s. 877.

⁵⁰ ANTALYA, s. 651.

⁵¹ OFTINGER / STARK, s. 385; SCHWENZER, s. 101; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 594; TİFTİK, *Tazminat*, s. 99-100; EREN, s. 878; KILIÇOĞLU, s. 534; OĞUZMAN / ÖZ, s. 127; AYDIN ÜNVER, Tülay: “Ceza Yargılamasında Haksız Tahrik Nedeniyle İndirim Yapılmasının Tazminat Davasına Etkisi”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 15, Sayı 2, s. 249. Doktrinde ortak kusur kavramı yerine “birlikte kusur” kavramı da kullanılmaktadır. Bkz. OĞUZMAN / ÖZ, s. 127; ANTALYA, s. 567; DOĞANAY, s. 111-112; EKMEKÇİ / BAYSAL / YAYVAK NAMLI, s. 105.

⁵² FISCHER / BOHME, Art. 44, N. 11; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 595; TİFTİK, *Tazminat*, s. 100; DOĞANAY, s. 111. Yargıtay, 17. HD, T. 22.10.2020, E. 2020/2180, K. 2020/6045 kararında zararın davalının sorumluluğunda bulunan rögar hattının yetersizliği sebebiyle meydana geldiği olayda, binanın geri tepmeyi engelleyici sisteminin bulunmaması, proje ve yapı ruhsatlarına aykırılık olması gibi hususlar tesis sahibi olan davalının BK m. 58 gereğince zarardan sorumluluğuna ilişkin illiyet bağı ortadan kaldırmaz nitelikte ise de binada geri tepmeyi önleyici önlemlerin bulunmaması ve projeye aykırılık olması halinde davacının müterafik kusuru dikkate alınarak tazminat hesabının yapılması gerekirken, bu hususu göz önünde bulundurmeyen yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir; benzer yönde karar için bkz. Yargıtay, 17. HD, T. 16.12.2019, E. 2018/5497, K. 2019/11994 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

⁵³ OFTINGER / STARK, s. 387; FISCHER / BOHME, Art. 44, N. 15; TİFTİK, *Tazminat*, s. 103; ANTALYA, s. 570; CANBOLAT, Ferhat / KOŞAR GÜNHAN, Gönül: “Motorlu Araç İşletilmesinden Doğan Hukuki Sorumlulukta ‘Kusur’un Önemi ve Sorumluluğa Etkisi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 23, Sayı 2, s. 851.

⁵⁴ OFTINGER / STARK, s. 387; FISCHER / BOHME, Art. 44, N. 15; ANTALYA, s. 570.

⁵⁵ EREN, s. 878; AYDIN ÜNVER, s. 249. Yargıtay, 4. HD, T. 24.02.2022, E. 2021/10762, K. 2022/3386 kararında trafik kazası sonucu oluşan bedensel zarar nedeniyle maddi tazminat istemine ilişkin davada, davacının kazaya karışan motosiklette yolcu olarak bulunduğu,

edilebilmesi için, zarar görenin zararın doğumuna veya artmasına neden olan olaya kastı veya ihmaliyle sebebiyet vermesi ve zararın da bu hareket sonucu meydana gelmesi şarttır. Bu nedenle somut olayda zarar görene kasıt veya ihmal yüklenemiyorsa, zarar onun herhangi bir fiili yüzünden artmış olsa bile tazminattan müterafik kusur indirimi yapılamaz⁵⁶.

Zarar gören, haksız fiilden önce veya haksız fiil ile aynı andaki kusurlu davranışı ile zararın doğmasına sebep olabileceği gibi, haksız fiilden sonraki kusuru ile de zararın artmasına sebep olabilir. İki halde de zarar görenin kusurlu davranışı müterafik kusur olarak kabul edilir⁵⁷. Örneğin, zarar görenin haksız tahrik oluşturan fiilleri sebebiyle zararın meydana gelmesi halinde, zararın doğumunda müterafik kusurdan bahsedilir⁵⁸.

Türk Borçlar Kanunu m. 52/I’de zarar görenin müterafik kusuru zararın meydana gelmesinde zarar verici fiille birlikte zarar görenin fiili etkili olmuşsa, fiilin etkisi, derecesi ve seviyesine göre tazminattan indirim yapılmalıdır. Zarar görenin fiilinin zarar verici fiille zarar arasındaki illiyet bağıni kesecek yoğunlukta olması durumunda ise tazminata hükmedilmeyecektir⁵⁹.

Son olarak önemle ifade olunmalıdır ki müterafik kusur, sadece kusur sorumluluğunda söz konusu olacağından, kusursuz sorumlulukta müterafik kusurdan bahsedilemez⁶⁰.

4. Tazminat Yükümlüsünün Tazminatı Ödediğinde Yoksulluğa Düşecek Olması

Kural olarak tarafların sosyal ve ekonomik durumları tazminatın belirlenmesinde rol oynamasa da hakkaniyet gereği zarar verenin ekonomik durumunun da dikkate alınması gerekebilir⁶¹. Türk Borçlar Kanunu m. 52/II gereğince zarara hafif kusuruyla sebep olan tazminat yükümlüsü, tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olur ve hakkaniyet de gerektirirse hakim tazminatı indirebilir. Doktrinde TBK m. 52/II’de hükme bağlanan bu indirim sebebinin hakkaniyet düşüncesine dayandığı ancak sorumluluk sigortalarının yaygınlaşması ile artık bu hükmün önemini her geçen gün kaybettiği vurgulanmıştır⁶².

Türk Borçlar Kanunu m. 52/II gereğince tazminat yükümlüsünün tazminatı ödediği takdirde yoksulluğa düşecek olmasının tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilebilmesi için, tazminat yükümlüsünün kusurunun hafif olması, zararın tam olarak tazmininin tazminat yükümlüsünü yoksulluğa düşürecek olması ve hakkaniyetin de indirim yapılmasını gerektirmesi şartlarının gerçekleşmesi gerekir⁶³.

Türk Borçlar Kanunu m. 52/II’de hükme bağlanan “zarara hafif kusuruyla sebep olma” şartı ile TBK m. 51/I’de hükme bağlanan hakim “zarar verenin kusurunun ağırlığını” dikkate alarak tazminat miktarını belirleyeceği hükümlerinin uygulanmasına ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu hususta ileri sürülen ilk görüşe göre TBK m. 52/II’de hükme bağlanan indirim sebebinin uygulanabilmesi için hakim TBK m. 51/I’e göre indirim yapamamış olması şarttır. Diğer bir ifadeyle hakim TBK m. 51/I gereğince “hafif kusur” indirimi yapmış ise tazminat yükümlüsü zarara hafif kusur-

Sigorta Tahkim Komisyonu Uyuşmazlık Hakem Heyeti ve Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakem Heyeti kararlarında davacının koruyucu tertibat kullanmamış olması nedeniyle tazminattan %20 oranında müterafik kusur indirimi yapılmış olsa da, davacının davaya konu kazadan kaynaklanan maluliyetinin dirsek eklem hareket kısıtlılığı ve scar olarak belirlendiği anlaşıldığından koruyucu tertibat takmama ile maluliyet arasında illiyet bağı bulunmaması nedeniyle müterafik kusur indirimi yapılmaması gerekirken yanılığlı gerekçeye indirim yapılmasını doğru görmemiş ve karar bozmuştur (www.hukukturk.com, ET: 15.04.2024).

⁵⁶ TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 598; EREN, s. 878; DOĞANAY, s. 113.

⁵⁷ TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 597-598; EREN, s. 880.

⁵⁸ Ceza mahkemesi kararında mağdurun haksız davranışı nedeniyle failin suç teşkil eden fiili işlediği gerekçesiyle haksız tahrike dayalı olarak ceza indirimi yapmasının bir maddi vakta olarak hukuk hakimini bağlayacak ve hukuk hakimi zararın miktarını belirlerken mağdurun müterafik kusurunu dikkate alarak tazminattan bir miktar indirim yapabilecektir. Bkz. AYDIN ÜNVER, s. 250.

⁵⁹ EREN, s. 878; ANTALYA, s. 569.

⁶⁰ ANTALYA, s. 567.

⁶¹ OĞUZMAN / ÖZ, s. 131; ANTALYA, s. 562.

⁶² OFTINGER / STARK, s. 408; BREHM, Art. 43, N. 68; MULLER, *CHK*, Art. 44, N. 8; SCHWENZER, s. 104; EREN, s. 881.

⁶³ TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 592; KILIÇOĞLU, s. 536.

ruyla sebep olsa bile TBK m. 52/II uyarınca indirim yapamayacaktır⁶⁴. Bu hususta ileri sürülen diğer görüşe göre TBK m. 51/I uyarınca kusurun hafifliğine göre indirim yapan hakimin, zarar verenin buna rağmen yoksulluğa düşecek olması durumunda TBK m. 52/II uyarınca bir kere daha indirim yapması mümkündür⁶⁵. Doktrinde bu son görüş TBK m. 52/II'deki özel şartların gerçekleşmesi halinde her ikisi de hafif kusura dayanan iki ayrı indirimi ayırt etmenin mümkün olamayacağı sebebiyle eleştirilmiştir⁶⁶.

Kanaatimizce hakimin TBK m. 51/I gereğince zarar verenin hafif kusuruna dayanarak tazminattan indirim yapması TBK m. 52/II gereğince tazminattan indirim yapmasına engel değildir. TBK m. 52/II'de zarar verenin hafif kusurlu olması şartını arayan kanun koyucunun amacı, tazminat yükümlüsünün tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olmasını ve hakkaniyetin de indirim yapılmasını gerektirmesi halinde zarara ağır kusuruyla sebebiyet veren tazminat yükümlüsü lehine tazminattan indirim yapılmasına engel olmak ve TBK m. 52/II hükmünün uygulama alanını sınırlandırmaktır. Bu nedenle TBK m. 51/I hükmü gereğince hesaplanan tazminattan hafif kusur indirimi yapılmış olması TBK m. 52/II hükmüne dayanarak hesaplanan tazminattan indirim yapılmasına engel teşkil etmemelidir.

III. TAZMİNATIN İNDİRİLMESİ

A. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m. 51 ve 52'de hükme bağlanan tazminattan indirim sebeplerinin varlığı halinde hakim indirim miktarını TMK m. 4'te hükme bağlanan takdir yetkisi çerçevesinde belirler⁶⁷. İsviçre doktrininde zararın belirlenmesi ile tazminatın belirlenmesi arasında dikkatli bir ayırım yapılması gerektiği, öncelikle zarar hesabı yapıldıktan sonra tazminat hesabının yapılması gerektiği ifade edilmiştir⁶⁸. Konuya ilişkin bir kararda İsviçre Federal Mahkemesi, hakimin öncelikle zararı sayısal olarak belirledikten sonra, somut olayın özelliklerini dikkate alarak tazminat miktarını belirlemesi gerektiğini vurgulamıştır⁶⁹.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında hesaplanan tazminattan indirim yapılmasına ilişkin olarak uygulamada tespit edebildiğimiz sorunlara yer verilecektir. Tazminat hesabında uygulamada sorun olarak tespit ettiğimiz hususlardan ilki indirim sebeplerinin sırasına ilişkindir. Tazminat sorumlusu tarafından davadan önce yapılan ödemenin hesaplanmasına ilişkin Yargıtayın farklı uygulamaları mevcuttur. Diğer bir husus ise Yargıtayın yerleşik içtihadı haline gelen indirim oranlarına ilişkindir. Bununla birlikte birden çok indirim sebebinin varlığı halinde indirim oranının nasıl hesaplanacağı üzerinde de durmak gerekir.

B. Tazminattan İndirim Sebeplerinin Uygulanması

1. Tazminattan İndirim Sebeplerinin Sırası

Yargıtayın yerleşik içtihatlarında haksız fiil sonucu oluşan zararın tazminatın sınırını tayin ettiği, ancak tazminatın zarara denk olmasının her zaman mümkün olmayacağı ve hüküm altına alınacak tazminatın zararın altında kalabileceği vurgulanarak, tazminattan bir miktar indirim yapılabileceği kabul edilmektedir. Yargı kararlarında ayrıca zarar ve tazminatın farklı kavramlar olduğu, mahkemece yapılacak işin zararın hesaplanmasından sonra indirim sebeplerini uygulamak suretiyle tazminatı belir-

⁶⁴ TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 592.

⁶⁵ NOMER, s. 152.

⁶⁶ OĞUZMAN / ÖZ, s. 125-126.

⁶⁷ ANTALYA, s. 585.

⁶⁸ BREHM, Art. 43, N. 29.

⁶⁹ BGE 127/III 73/80.

lemekten ibaret olduğu vurgulanmakta ve 6098 sayılı TBK m. 51 ve 52. maddelerinde yapılan düzenlemelerle de bu durumun net biçimde ortaya konduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle kararlarda zararın belirlenmesi ile tazminatın belirlenmesi ve tazminattan yapılacak indirim için sıra öngörülmüş; zararın belirlenmesinden sonra tazminatın belirlenmesi ve indirilmesi gerektiği kabul edilmiştir⁷⁰.

2. Tazminat Sorumluları Tarafından Yapılan Ödemelerin Tazminattan İndirilmesi

a. Genel Olarak

Tazminat miktarının hesabı bakımından önem arz eden ve uygulamada tespit ettiğimiz sorunlardan biri de tazminat sorumluları tarafından davadan önce yapılan ödemenin mahsubuna ilişkindir.

Uygulamada Yargıtay 17. Hukuk Dairesi’nin konuya ilişkin vermiş olduğu kararlarının tespit edebildiğimiz kadarıyla tamamında, davadan önce tazminat sorumluları tarafından yapılan ödemeler bilirkişi tarafından tespit edilen zarar miktarından düşürüldükten sonra tazminattan indirim sebepleri uygulanmıştır. Diğer bir ifadeyle Yargıtay ödeme günü ile tazminatın hesaplandığı güne kadar geçen süredeki işlemler yasal faizi de dikkate alarak, bilirkişi tarafından hesaplanan miktardan davalı tarafından yapılan ödemeyi düştüğten sonra, tazminattan indirim sebeplerini uygulamıştır⁷¹.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi kapatıldıktan sonra 28.01.2020 tarih ve 31022 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Yargıtay Büyük Genel Kurulu’nun 23.01.2020 tarih ve 2020/1 sayılı işbölümü kararı doğrultusunda haksız fiilden kaynaklı tazminat davaları 4. Hukuk Dairesi’nin görev alanına dahil edilmiştir⁷².

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi ise Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin aksine konuya ilişkin vermiş olduğu kararlarda öncelikle tazminattan indirim sebeplerini uygulamış, nihai zarar ve tazminat sorumluları tarafından ödenmesi gereken tazminat miktarı belirlendikten sonra ise tazminat sorumluları tarafından davadan önce yapılan ödemenin güncellenen değerinin hesaplanan tazminattan düşürülmesine karar vermiştir⁷³.

b. Kanaatimiz

Kanaatimizce Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin tazminat hesabına ilişkin uygulaması isabetli değildir. Şöyle ki, zarar verenin ödeyeceği tazminat miktarının belirlenmesi için öncelikle zararın hesaplanması gerekir. Bu nedenle zarar verici olay neticesinde zarar gören bazı ekonomik yararlar elde etmişse, elde edilen bu yararların zarardan düşürülmesi gerekir ki buna daha önce de ifade edildiği üzere denkleştirme adı verilir.

Tazminat sorumluları tarafından tazminatın tam miktarı belirlenmeden yapılan ödemeler denkleştirmeye tabi olup, bu husus tazminatın değil zararın tespitine ilişkindir. Bu nedenle sigorta şirketleri tarafından yapılan ödemelerin zararın hesaplanması aşamasında denkleştirilmesi gerekir. Neticede

⁷⁰ Yargıtay, 17. HD, T. 26.10.2020, E. 2019/1508, K. 2020/6124; Yargıtay, 17. HD, T. 07.10.2019, E. 2017/1267, K. 2019/8968; Yargıtay, 17. HD, T. 05.06.2017, E. 2015/872, K. 2017/6365 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

⁷¹ Yargıtay, 17. HD, T. 23.11.2017, E. 2015/5112, K. 2017/10888; Yargıtay, 17. HD, T. 16.04.2019, E. 2016/9922, K. 2019/4805; Yargıtay, 17. HD, T. 24.04.2014, E. 2014/23145, K. 2017/4393 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024). Benzer şekilde Yargıtay, 17. HD, T. 05.06.2017, E. 2015/872, K. 2017/6365 kararında “... Sigorta tarafından yapılan toplam ödeme miktarının, her bir davacıya ait kısmının ne kadar olduğunun net biçimde saptanmasından sonra; rapor düzenleyen bilirkişiden alınacak ek rapor ile davacıların talep edebilecekleri tazminatların belirlenmesi; daha sonra belirlenen bedel üzerinden hatırı indirimi yapılması suretiyle sonuç tazminatı belirlenmesi gerekirken; zarar ve tazminatın belirlenmesindeki sıraya aykırı olarak, eksik incelemeyle ve yanılığlı değerlendirmeye yazılı biçimde hüküm tesisi doğru görülmemiştir...” şeklinde karar vermiştir. Benzer yönde kararlar için bkz. Yargıtay, 17. HD, T. 08.02.2018, E. 2015/7294, K. 2018/752; Yargıtay, 17. HD, T. 06.12.2018, E. 2016/2599, K. 2018/11822; Yargıtay, 17. HD, T. 07.03.2019, E. 2016/7751, K. 2019/2659 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

⁷² Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunun 03/11/2020 tarihli ve 245 sayılı kararı ile 17. Hukuk Dairesinin 08.04.2021 tarihinden geçerli olmak üzere kapatılmasına, 28.01.2020 tarih ve 31022 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Yargıtay Büyük Genel Kurulu’nun 23.01.2020 tarih ve 2020/1 sayılı işbölümü kararı ile Yargıtay 17. Hukuk Dairesi’ne verilen ve bu dairenin arşivinde bulunan işlerden; 08.04.2021 tarihi itibarıyla 4. Hukuk Dairesi’ne UYAP bilişim sistemi üzerinden devrine karar verilmiştir.

⁷³ Yargıtay, 4. HD, T. 09.03.2022, E. 2021/10899, K. 2022/4397. Benzer yönde karar için bakınız Yargıtay, 4. HD, T. 22.02.2022, E. 2021/4660, K. 2022/3072 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

denkleştirme yapılmadan, diğer bir ifadeyle sigorta şirketleri tarafından yapılan ödeme düşülmeden tazminattan indirim sebeplerinin uygulanması isabetli değildir.

3. Tazminattan İndirim Oranının Belirlenmesi

Yargıtay kararlarında somut uyuşmazlıkta tazminattan indirim sebeplerinin varlığı halinde, indirim oranının %20 olarak kabul edildiği görülmektedir⁷⁴. Konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararda Yargıtay, hesaplanan tazminattan %10 hatır taşınması indirimi yapan ilk derece mahkemesi kararını, Yargıtay içtihatlarına uygun oranda (%20) indirim yapılmaması nedeniyle bozmuştur⁷⁵. Benzer şekilde trafik kazası nedeniyle destekten yoksun kalma tazminatı istemine ilişkin davada Yargıtay, dairenin yerleşik uygulamasına göre hatır taşınması sebebiyle %20 oranında indirim yapılması gerekirken %25 oranında indirim uygulanmasını doğru görmemiş ve bu sebeple ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur⁷⁶.

Kanaatimizce somut uyuşmazlığın bütün özelliklerini dikkate alarak hüküm tesis etmek zorunda olan hakimin indirim oranını her somut olayda Yargıtayın yerleşik içtihatlarına uymak amacıyla %20 olarak belirlemesi, takdir yetkisine müdahale olarak kabul edilmelidir. Ayrıca Yargıtayın yerleşik içtihatlarına uygun olarak her somut olayda %20 indirim yapılması somut olay adaletine de aykırılık teşkil edebilir. Kanaatimizce somut uyuşmazlıkta indirim sebeplerinin tespiti ve uygulanması hususlarında takdir yetkisine sahip olan hakimin indirim oranı hususunda da takdir yetkisine sahip olduğu göz ardı edilmemeli ve yukarıda da ayrıntılı şekilde izah edildiği üzere yerleşik içtihatlarla kabul edilen indirim oranına uyulmaması nedeniyle ilk derece mahkemesi kararları bozulmamalıdır.

4. Birden Çok İndirim Sebebinin Varlığı Halinde İndirim Oranlarının Hesaplanması

Somut uyuşmazlıkta birden çok indirim sebebinin varlığı halinde bu indirim oranlarının toplanarak mı yoksa ayrı ayrı mı hesaplanacağı sorunu da ortaya çıkar.

Konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararda Yargıtay, Borçlar Kanunu 43 ve 44 (TBK m. 51 ve 52) maddeleri gözetilerek hatır taşınması ve müterafik kusur olarak toplam %40 indirim yapılarak hesaplanan tazminatın yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsili ile davacıya ödenmesine karar veren ilk derece mahkemesi kararını onamıştır⁷⁷. Konuya ilişkin bir kararında Ankara Bölge Adliye Mahkemesi⁷⁸ de yerleşik Yargıtay içtihatlarına göre hatır taşınması ve müterafik kusur halinde %20+% 20=%40 indirim yapılması gerektiğini vurgulayarak, indirim oranlarını toplayarak uygulayan ilk derece mahkemesi kararına ilişkin istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

Kanaatimizce daha önce de izah edildiği üzere tazminattan indirim sebeplerinin belli bir sırada olduğunu kabul eden Yargıtay görüşü karşısında, indirim oranlarının toplu olarak hesaplanması indirimlerde belli bir sırayı takip etmeyi anlamsız kılar. Ayrıca birden çok indirim sebebinin varlığı halinde bu indirim oranlarının toplanarak tazminat hesabı yapılması halinde zarar gören lehine hükmedilecek

⁷⁴ Yargıtay, 17. HD, T. 27.06.2018, E. 2015/11773, K. 2018/6435 kararında Dairenin yerleşik uygulamalarına göre hatır indirimi %20, müterafik kusur indirimi %20 olarak uygulanarak sonuca göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasını doğru görmemiştir; benzer yönde kararlar için bkz. Yargıtay, 17. HD, T. 20.04.2017, E. 2016/14777, K. 2017/4349 Yargıtay, 17. HD, T. 20.10.2020, E. 2019/4905, K. 2020/5876; Yargıtay, 17. HD, T. 17.01.2018, E. 2015/4693, K. 2018/189 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

⁷⁵ Yargıtay, 17. HD, T. 08.02. 2018, E. 2015/7294, K. 2018/752; konuya ilişkin başka bir kararda Yargıtay, desteğin kazaya karışan araç içinde hatır için taşındığının sabit olduğu, somut uyuşmazlıkta mahkemece, Yargıtayca benimsenen oranlara göre az olacak şekilde %10 oranında indirim uygulandığı, mahkemece Yargıtay içtihatlarına uygun olarak %20 oranda indirim yapılmak suretiyle hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisinin doğru görülmediğine karar vermiştir, benzer yönde karar için bkz. Yargıtay 17. HD. T. 06.12.2018, E. 2016/2599, K. 2018/11822. Yargıtay 4. HD. T. 20.12.2021, E. 2021/7354, K. 2021/10597'de dairenin yerleşik uygulamaları ile müterafik kusur nedeniyle yapılacak indirim oranı %20 olarak kabul edildiğinden Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakem Heyeti tarafından yapılan %15 oranındaki indirimi düşük görmüş ve kararın bu nedenle bozulmasına karar vermiştir. Yargıtay 4. HD. E. 2021/5093, K. 2021/6944, T. 18.10.2021 kararında ise %25 müterafik kusur indirimi yapan Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakem Heyeti kararının bu nedenle bozulmasına karar vermiştir (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

⁷⁶ Yargıtay, 17. HD, T. 12.11.2018, E. 2016/503, K. 2018/10406 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

⁷⁷ Yargıtay, 17. HD, T. 4.03.2021, E. 2020 / 2184, K. 2021 / 2310; Ankara BAM, 35. HD, T. 19.10.2022, E. 2022 / 175, K. 2022 / 227 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

⁷⁸ Ankara BAM, 35. HD, T. 19.10.2022, E. 2022 /175, K. 2022/227 (www.hukukturk.com, ET: 10.04.2024).

tazminat, indirim oranlarının ayrı ayrı hesaplanması halinde hükmedilecek tazminattan daha az olur. Neticede tazminattan indirim sebeplerinin hesabında indirimlerin sırasına dikkat edilmesi ve indirimlerin toplu olarak değil ayrı ayrı yapılması gerekir.

SONUÇ

Hakimin TBK m. 51/I gereğince zarar verenin hafif kusuru sebebiyle tazminattan indirim yapması TBK m. 52/II gereğince tazminattan indirim yapmasına engel değildir. TBK m. 52/II'de zarar verenin hafif kusurlu olması şartını arayan kanun koyucunun amacı, tazminat yükümlüsünün tazminatı ödendiğinde yoksulluğa düşecek olması ve hakkaniyetin de indirim yapılmasını gerektirmesi halinde zarara ağır kusuruyla sebebiyet veren tazminat yükümlüsü lehine tazminattan indirim yapılmasına engel olmak ve TBK m. 52/II hükmünün uygulama alanını sınırlandırmaktır. Bu nedenle TBK m. 51/I hükmü gereğince hesaplanan tazminattan hafif kusur indirimi yapılmış olması TBK m. 52/II hükmüne dayanarak hesaplanan tazminattan indirim yapılmasına engel teşkil etmemelidir.

Tazminattan hesabı yapılırken birinci sırada zararlı ilgili indirim sebepleri, ikinci sırada tazminatla ilgili indirim sebepleri, üçüncü sırada tazminat alacaklısına ilişkin indirim sebepleri, son sırada ise tazminat borçlusuna ilişkin indirim sebepleri uygulanmalıdır.

Tazminat sorumluları tarafından tazminatın tam miktarı belirlenmeden önce yapılan ödemeler denkleştirmeye tabi olup, bu husus tazminatın değil zararın tespitine ilişkindir. Bu nedenle sigorta şirketleri tarafından yapılan ödemelerin zararın hesaplanması aşamasında denkleştirilmesi gerekir. Neticede denkleştirme yapılmadan, diğer bir ifadeyle sigorta şirketleri tarafından yapılan ödeme düşünülmeyen tazminattan indirim sebeplerinin uygulanması isabetli değildir.

Somut uyuşmazlığın bütün özelliklerini dikkate alarak hüküm tesis etmek zorunda olan hakimin indirim oranını sırf yerleşik içtihatlarla uymak için %20 olarak belirlemesi hakimin takdir yetkisine müdahale olarak kabul edilmelidir. Ayrıca Yargıtayın yerleşik içtihatlarına uygun olarak her somut olayda %20 indirim yapılması somut olay adaletine de aykırılık teşkil eder. Somut uyuşmazlıkta indirim sebeplerinin varlığı ve uygulanması hususunda takdir yetkisine sahip olan hakimin indirim oranı hususunda da takdir yetkisine sahip olduğu göz ardı edilmeden hüküm tesis edebilmesi isabetli olacaktır.

Uygulamada isabetli olmayan bir şekilde indirimlerin birlikte (toplu) olarak hesaplandığı görülmektedir. Tazminattan indirim sebeplerinin belli bir sırada olduğunu kabul eden Yargıtay görüşü karşısında, indirim oranlarının toplu olarak hesaplanması isabetli olmadığı gibi, toplu indirim ile hesaplanan tazminat miktarının zarar gören lehine hükmedilecek tazminatın daha az olacağı da dikkate alınarak, tazminattan indirim sebeplerinde sıraya dikkat edilmesi ve indirimlerin de bu sıraya uygun şekilde ayrı ayrı yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKÜNAL, Teoman: *Haksız Fiilden Doğan Zararlara Denkleştirme Sorunu*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1977.
- ANTALYA, Osman Gökhan: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1, 2*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- ATAMER, Yeşim / FURRER, Andreas (Hrsg.): *Obligationenrecht-Allgemeine Bestimmungen Art. 1-183, CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*, 4. Baskı, Schulthess, Zürich, 2023 (Yazar, CHK).
- AYDIN ÖZDEMİR, Elif: *Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- AYDIN ÜNVER, Tülay: “Ceza Yargılamasında Haksız Tahrik Nedeniyle İndirim Yapılmasının Tazminat Davasına Etkisi”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 15, Sayı 2, s. 233-253.
- BECKER, Hermann: *Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht BK-Berner Kommentar Band/Nr. VI/1, 2*. Baskı, Stämpfli, Bern, 1945.
- BREHM, Roland: *Die Entstehung durch Unerlaubte Handlungen, Art. 41-61 OR Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, BK-Berner Kommentar*, 5. Baskı, Stämpfli, Bern, 2021.
- CANBOLAT, Ferhat / KOŞAR GÜNHAN, Gönül: “Motorlu Araç İşletilmesinden Doğan Hukuki Sorumlulukta ‘Kusur’un Önemi ve Sorumluluğa Etkisi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 23, Sayı 2, s. 839-872.
- DOĞANAY, İsmail: “Haksız Fiilden Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davalarında Hakim Müterafik Kusurla İlgili Takdir Hakkını, Medeni Kanununun 4. Maddesi Hükmüne Göre Mi, Yoksa, Borçlar Kanununun 44. Maddesi Hükmüne Göre Mi Kullanacak?”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 1984, Cilt 12, Sayı 4, s. 105-124.
- EKMEKÇİ, Ömer / BAYSAL, Başak / YAYVAK NAMLI, İrem: *Uygulamalı Tazminat Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- ERCEVAHİR, Mine: “Bedensel Zarar Hallerinde Ödenecek Tazminatın Belirlenmesinde Özel Bir İndirim Sebebi: Zarar Veren Mali Durumunun Kötüleşmesi ve Hakkaniyet İndirimi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 13, Sayı 1, s. 206-220.
- EREN, Fikret: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 27. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- FISCHER, Willi / BOHME, Anna: *Haftpflichtkommentar Kommentar zu den schweizerischen Haftpflichtbestimmungen*, Dike Verlag AG, Zürich, 2016.
- GÜL, İbrahim: “Türk Özel Hukuku’nda Tazminatın Caydırma İşlevinin Yetersizliği”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2017, Cilt 33, Sayı 3, s. 101-125.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 24. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020.
- NOMER, Haluk Nami: *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- OFTINGER, Karl / STARK, Emil W.: *Schweizerisches Haftpflichtrecht, Erster Band: Allgemeiner Teil*, 5. Baskı, Schulthess, Zürich, 1995.
- OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- SCHWENZER, Ingeborg: *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil*, 4. Baskı, Stämpfli, Bern, 2006.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- TİFTİK, Mustafa: “Medeni Kanunumuzun 3444 Sayılı Kanunla Değişik M. 24 F. II Hükmü Karşısında, Haksız Fiillerden Doğan Tazminatta Bir İndirim Sebebi Olarak Zarar Görenin Rızası”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1993, Cilt 6, Sayı 6, s. 385-401 (Zarar Görenin Rızası).
- TİFTİK, Mustafa: *Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 1994 (Tazminat).
- UZUNPINAR TÜFEK, Aybüke: “Maddi Tazminatın Belirlenmesi Kapsamında Durumun Gereği”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2021, Cilt 95, Sayı 5, s. 31-55.